



О стратегији националне одбране

УДК 355.4(497.1)

Проф. др *Миланко Зорић*, пуковник

У раду аутор систематски и синтетички обрађује значајна питања стратегије националне одбране СР Југославије у новом међународном поретку. Витални државни и национални интереси и циљеви, спољнополитичка ситуација, геостратешки положај, економске могућности и расположиви људски потенцијал и реалне војне претње основне су детерминанте стратегије одбране сваке земље.

Опште поставке служе као идеја водиља и обухватају функције, циљеве, принципе и врсте одбране, проблеме савезништва и партнерства и друга релевантна питања стратегије.

Војна одбрана сопственим снагама је главна врста одбране, а њен носилац су оружане снаге засноване на општој војној обавези, с ослонцем на народ и државу, и евентуалне савезнике. Одвраћање и сузбијање спољне оружане агресије с радикалним и ограниченим циљем, вођење одбрамбеног рата ради постизања победе над непријатељем, те спречавање и елиминисање ванредног стања изазваног оружаном побуном и субверзијом јесу битне компоненте војне одбране. Цивилна одбрана и заштита, економска и психолошка одбрана тесно су повезане са војном одбраном и чине јединствену и недељиву целину. Стратегијска доктрина одбране треба да буде реална и промишљена, развојна и иновативна, и усклађена с расположивим снагама, средствима и објективним условима.

Увод

Стратегијом националне одбране, као компонентом државне политике и опште националне стратегије, треба да се обезбеди ефикасна заштита и одбрана животних, државних и националних интереса и циљева. Обухвата анализу државних и националних циљева, поступака и средстава за њихово остваривање, спољнополитичке ситуације и унутрашњих прилика, основних претњи и облика угрожавања националне безбедности, начина и средстава супротстављања и одбране народа и државе, програме изградње и одржавања војне моћи и одбрамбених способности земље, и друго. Стратегија националне одбране је тесно повезана с спољнополитичком и дипломатском, економском, научно-технолошком, војном и другим посебним стратегијама. Њоме се усклађују и усмеравају укупне снаге и средства државне и националне

моћи (војна, економска, дипломатска, политичка, научно-технолошка, психолошка, демографска и друга) ради одбране и остваривања државних и националних интереса и циљева. У оквиру ње, разматрају се не само постојеће већ и хипотетичке ситуације и чиниоци, дугорочно се предвиђа и прогнозира, указује на разне варијанте могућих догађаја у спољном окружењу и у земљи и, у вези с тим, на вероватна и могућа реаговања. Ради њене примене и остварења у пракси детаљно се планирају и разрађују специфичне оперативне стратегије за решавање сваког конкретног међудржавног рата или оружаног конфликта који могу да наметну или изазову потенцијални или стварни противници.

Национални интереси и циљеви

Стратегија националне одбране произилази из општих друштвених вредности, интереса и циљева које држава и друштво уважавају и за које се залажу. То су, првенствено, мир и безбедност, стабилност и просперитет, равноправна сарадња са свим народима и земљама, права и слободе човека и грађанина, демократија, владавина права и правна држава, те национална част и достојанство и државотворна идеологија. Општи циљ стратегије одбране јесте да те и друге вредности штити, брани и унапређује.

Систем интереса и циљева означава жељено и очекивано стање којем стреме једно друштво и држава, најповољнији тип развоја и реалистичну политичку и економску визију будућности. Они треба да буду међузависни и комплементарни, реално одређени и достижни, и усклађени с расположивим снагама и средствима и објективним условима. У сталне или трајне државне и националне циљеве спадају: *прво*, очување мира, безбедности и стабилности у региону и у Европи и демократизација међународних односа у целини; *друго*, политичка независност, суверенитет и територијална целокупност земље; *треће*, физички опстанак сваког појединца и колективни опстанак нације, и очување њених моралних, културних и духовних вредности и идентитета; *четврто*, економски развој, просперитет и материјално благостање народа, и *пето*, осигурање ефикасне заштите и одбране отаџбине и других вредности од спољне оружане агресије и осталих облика и начина угрожавања националне безбедности.

За нашу земљу особито су значајни следећи спољни политички и економски циљеви: *прво*, стварање уједињене Европе мира и безбедности, стабилности и просперитета, прилагођавање критеријумима и стандардима и усклађивање нашег законодавства с одговарајућим законодавством Европске уније и постепено укључивање у европске и светске интеграционе процесе; *друго*, независан и демократски развој земље и унапређивање односа и равноправне сарадње са свим, а првенствено с најутицајнијим земљама у свету, као и са међународним политичким и трговинским организацијама и финансијским институцијама; *треће*, нова политика спољних миграција усмерена на очување националног и духовног идентитета српских исељеника и радника на

привременом раду у иностранству, на успоравање одласка припадника српског народа у иностранство и њихов бржи повратак у земљу и радно ангажовање; *четврто*, повратак на вековна огњишта што више припадника српског народа избеглих и протераних са простора насилно отцепљених југословенских република Хрватске и Босне и Херцеговине, односно опстанак на свом етничком и историјском простору и очување националног и духовно-културног идентитета српског народа изван СР Југославије, и *пето*, хитно и трајно укидање неоправданих мултилатералних санкција, признавање међународноправног континуитета СР Југославије и реafirмација њене улоге и чланства у свим међународним организацијама и институцијама.

Веома су важни и одређени унутрашњи политички и други циљеви, и то: 1) јачање друштвене кохезије, јединства и укупне унутрашње стабилности; 2) морални и духовни препород, опште отрежњење и ослобађање од свих митова, илузија и заблуда, односно ревитализација и модернизација српског народа и његова хомогенизација и превазилажење свих раскола и подела; 3) нова популациона и демографска политика, усмерена на биолошку обнову и брз пораст популације српског народа; 4) убрзан повратак протераног српског народа на Косово и Метохију – колевку српске државе; 5) изградња и јачање земље као савремене, демократске и правне, стабилне и јединствене савезне државе и развијеног друштва слободних и равноправних грађана, и 6) заштита и јачање наше националне безбедности изградњом модерне и борбено спремне Војске и укупне одбрамбене способности. Приоритетни економски циљеви су: 1) привредно-системске промене и изградња савременог и ефикасног економског система, тржишног карактера и конкурентне привреде; 2) либерализација спољнотрговинских и осталих економских односа с иностранством; 3) привредни опоравак, повећање производње и извоза, и стабилизација економских и монетарно-финансијских токова, и 4) повећање запослености и убрзан научно-технолошки развој и друштвени напредак.

Наведени систем сажето и јасно формулисаних националних интереса и циљева, који је праведан, хуман и надидеолошки, а прихватљив је и за друге државе јер не угрожава њихове интересе, ојачаће нашу међународну позицију. Сагласност водећих друштвених снага и других чинилаца о врховним и важним националним циљевима допринеће стабилизацији, чврстини и јединству друштва и државе. Он служи као оквир и идеја водила за стваралачко деловање свих друштвених чинилаца и државних институција.

Нова ера међународних односа

Престанак „хладног рата“, уједињење Немачке, распуштање Варшавског уговора, распад бившег Совјетског Савеза и сецесионистичко комадање претходне Југославије означили су крај претходне и почетак нове ере међународних односа. Срушен је биполарни систем равнотеже

војних снага, отклоњен страх од нуклеарног рата и успостављена хегемонија САД у међународним односима. Истовремено, стварају се и јачају нови центри економске, политичке и војне моћи, и постепено настаје нови мултиполарни, мултицивилизацијски и полицентрични међународни поредак и систем колективне безбедности на основу усаглашених интереса директоријума или „концерта“ великих сила, али не и на основу међународног права и правде. Међународно право се незаконитим понашањем светских моћника и двоструким стандардима ревидира, флагрантно крши и претвара у средство политике насиља и интервенционизма. Самовољно се проглашавају „право и дужност“ мешања и иностране војне интервенције, дипломатија принуде и нова доктрина ограниченог суверенитета држава. Наметање „права јачег“, колективна примена силе, међународне економске санкције и изолација „непослушних“ народа и влада постали су средства светских моћника.

Међународне организације и институције, непринципијелним деловањем и политиком двоструких стандарда, инструментализују се толико да спроводе само, или првенствено, интересе САД и Европске уније. Већина малих и средњих, објективно зависних држава налази се на маргини светских збивања и није доследна у одбрани равноправности, суверенитета и територијалне целокупности земаља чланица Уједињених нација. Опао је значај неких малих и средњих земаља које су, као тампон-државе и елемент равнотеже снага, заснивале свој геополитички и стратешки положај на конфронтацији суперсила и војних блокова и на политици лавирања и еквилибристике, каква је била и претходна Југославија.

Савремене међународне односе карактеришу бројне локалне и регионалне кризе и сукоби, оружане побуне, грађански и верски ратови, иностране интервенције, насилне сецесије и разбијање неких вишенационалних и мултиконфесионалних држава и друге државно-политичке прекомпозиције. Мировне операције се често претварају у оружане интервенције, а инвазије проглашавају за операције успостављања демократије и мира. У међународним политичким и економским односима истовремено се одвијају процеси сарадње, глобализације и интеграције, али и сукоба и дезинтеграције. Редистрибуција светског капитала обавља се првенствено у корист САД и Немачке. Нееквивалентна размена и дужничка криза, јаз између богатих и сиромашних држава, демографска експлозија и пренасељеност и милитаризам у неразвијеним земљама, еколошки проблеми и неконтролисана миграције и избеглички таласи и даље оптерећују међународне економске односе, изазивају нестабилност и нова кризна жаришта и сукобе.

Дакле, уместо успостављања праведнијег и демократског међународног поретка, заснованог на тржишној привреди и економском просперитету, демократији и владавини права, равноправној сарадњи и сувереној једнакости држава и другим принципима и нормама Повеље УН и међународног права, настао је нови светски хаос, у којем преовлађују насиље и „право јачег“.

Европска унија, као јединствено унутрашње тржиште, покушава да се претвори у економску, монетарну и политичку унију, са заједничком спољном и безбедносном политиком, а убудуће, можда, и европском политиком одбране. Она сада функционише као својеврстан савез суверених држава, с ограниченим суверенитетом малих држава чланица, односно као веома лабава конфедерација, са тежњом да постане асиметрична федерација или реална конфедерација. Концепција Европске уније из Мастрихта, с преодминантном економском улогом Немачке, привилегованим политичким положајем три водеће земље (Немачка, Француска, Велика Британија) и специфичном француско-немачком осовином, као и идејама о „Европи различитих брзина“, односно подели на „језгро“ и „периферију“, само делимично је остварена у пракси. Унија је упућена на солидарност земаља чланица, али још није решила проблем ефикасности и легитимности својих институција, у којима се одлучује консензусом; она не може да постане нова наднационална или снажна супердржава у виду сједињених држава Европе. Све земље средње, источне и југоисточне Европе, међу којима и СР Југославија, изразиле су жељу да приступе Европској унији. Могуће је да Унија остане отворена за пријем нових чланица сагласно својим интересима и циљевима Немачке, а могуће је да за дуже време, због великих буџетских оптерећења, остане затворена за пријем нових чланова – изузев Норвешке, Швајцарске, Кипра и Малте. Са другим земљама Унија би у периоду од једне до две деценије развијала разне облике сарадње, сагласно билатералним споразумима о царинској унији, асоцијацији или придруживању, или о економско-финансијској, научно-техничкој и другим врстама и облицима сарадње. Свакако, СР Југославија треба да развија све облике сарадње с Европском унијом, првенствено с Немачком, на основу обостраних интереса. Она би могла да добије статус придруженог или асоцираног члана и да ступи у царинску унију, а у перспективи да постане пуноправни члан Уније када испуни европске критеријуме.

После распуштања Варшавског уговора и распада бившег СССР-а, настале су радикалне промене у војно-политичким и стратешким односима у свету. Северноатлантски пакт није распуштен иако је изгубио противника, већ је постао инструмент САД за контролу Европе, обуздавање експанзионизма Немачке и наметање америчких и уопште „западних“ вредности и интереса на простору бившег СССР-а и у земљама бившег Варшавског уговора. Будући да Западноевропска унија, као војна организација Европске уније, још није реафирмисана, остао је НАТО главни војно-политички савез Запада, под вођством Сједињених Америчких Држава. Уговор о Западноевропској унији истиче 1998. године па ће се о њеној новој улози, циљевима и задацима и војној доктрини преговарати ради успостављања заједничке европске политике безбедности и одбране и развоја безбедносног и одбрамбеног идентитета Уније. Према новом Стратешком концепту из 1991, војна димензија НАТО-а и даље је веома значајна, али приоритет добијају

способност изазивања и „управљања кризама“ и конфликтима, контрола наоружавања и питања смањења оружаних снага других држава, као и економска, политичка, дипломатска, информативна, психолошко-пропагандна и друга средства и поступци за наметање новог светског и европског поретка. Проширени су функције и зона надлежности НАТО-а изван територије земаља чланица и Уговора о оснивању. Значај су добиле војне интервенције и операције пружања „хуманитарне помоћи“, очувања и одржавања или наметања мира и остваривања других економских и стратешких интереса и циљева водећих сила Савеза.

Циљ евентуалног ширења НАТО-а до граница Руске Федерације јесте њено геополитичко и стратешко окруживање, изазивање унутрашње кризе, блокирање развоја, исцрпљивање и наметање вредности „западне цивилизације“. Упоредо са развојем идеје о ширењу НАТО-а на Исток, формиран је Северноатлантски савет за сарадњу (децембар 1991) и донет програм „Партнерство за мир“ (јануар 1994). Творци тог програма тврде да ће земљама које му приступе НАТО гарантовати безбедност и да ће смањити своје војне расходе. Међутим, оне морају, постепено, да прилагоде своје оружане снаге, ратну технику и доктрину стандардима НАТО-а, а своју индустрију наоружања и војне опреме или да угасе, или да преусмере на западне технологије, што изискује велике додатне трошкове и нову зависност. Ширење Савеза је извесно, и могуће је да неке земље бившег Варшавског уговора уђу у политичку, а можда и у војну структуру НАТО-а у својству придруженог или пуноправног члана са свим савезничким обавезама, чиме би се повећали нестабилност и конфронтација у Европи и Евроазији. Речју, проширивање НАТО-а као трансатлантске војне организације није комплементарно с ширењем Европске уније као јединственог унутрашњег тржишта без граница.

Дакле, геополитичко и стратешко преобликовање и прекомпозиција Европе и Евроазије и прерасподела реалне структуре моћи и односа снага на том простору још нису завршени, нити је успостављен стратешки баланс. Срушен је досадашњи систем европске безбедности, а ОЕБС – политички форум равноправних чланица, прераста у организацију која се превише ослања на САД и Северноатлантски пакт. Нова „европска безбедносна архитектура“ подразумева спрегу односа ОЕБС-а, НАТО-а, Западноевропске уније и Европске уније, која треба да допринесе стабилности и сарадњи у Европи и да служи за „управљање кризама“, првенствено у земљама централне и источне Европе и на Балкану. Криза је у њима постала начин живота и стил привређивања и рада, а „управљањем кризом“ треба да се уведе тржишна привреда и рестаурира капитал-однос као историјска нужност, те да се наметну идеологија либерализма, представничка демократија и правна држава и друге вредности „западне цивилизације“. Произилази да је успостављање новог система колективне безбедности Европе и Евроазије веома сложен, противуречан и дугорочан процес, с неизвесним исходом.

Југоисточна Европа је географски и политички појам којим се државама тог подручја признаје посебност, али не и политичка и економска независност. Најчешће се захтева њихово политичко подређивање, послушност и укључивање у „велики привредни простор“ неке велике силе или групе великих сила, сагласно економској доктрини „допунског привредног подручја“. Неке велике и регионалне силе подстичу, подржавају и користе унутрашње противуречности, расцепканошћу, историјске, религијске и друге поделе и сукобе интереса држава тог подручја и примењују политику *divide et impera* (подели и владај), која усложњава постојеће и изазива нове противуречности, поделе и сукобе. Реафирмише се и погубна политика „продора на југоисток“ применом нових метода и средстава – разбијањем сложених вишенационалних и мултиконфесионалних држава и покушајем разбијања или федерализације и аутономизације унитарних држава и стварањем државица вазала на њиховим рушевинама, подстицањем реваншизма и ревизионистичких захтева, или сепаратистичких, сецесионистичких и других дезинтеграционих тежњи, идеолошким и религијским, економско-финансијским, политичким и другим продорима и поткупљивањем елита. Унутрашње кризе и други проблеми у појединим државама и њихови односи с трећим земљама значајне су одлике прилика у Југоисточној Европи, које могу бити искоришћене за оружану и друго мешање ванрегионалних сила и других спољних чинилаца. Југоисточна Европа је периферан, али веома значајан простор у глобалним стратегијама. На њему се предвиђају различите врсте сукоба, оружаног конфликта и ратова, као што су: масовни и селективни тероризам, оружане побуне, насилне сецесије, грађански ратови и верски сукоби, насилни ванпарламентарни преврати, иностране војне интервенције или „мали ратови“ и, евентуално, локални и регионални ратови и оружани конфликти различитог интензитета. Конвенционалне оружане снаге земаља тог подручја у фази су реорганизације и реформе, техничке и друге модернизације.

Политика и стратегија очувања мира и безбедности и спречавања војних сукоба у Југоисточној Европи садржана је, првенствено, у реафирмацији и доследном поштовању циљева и начела Повеље УН, Завршног акта КЕБС-а (сада ОЕБС) из Хелсинкија, релевантних декларација Генералне скупштине УН о неинтервенцији и немешању и других међународних аката од стране свих држава тог подручја, али и других земаља и међународних и регионалних организација. Односно, та стратегија подразумева: *прво*, напуштање великодржавних концепција и одрицање од територијалних претензија неких држава тог подручја према суседима и поштовање територијалног интегритета и међународних уговора о границама; *друго*, мирно решавање спорних

питања билатералним преговорима или посредством међународних организација и институција, без претње силом или употребе силе; *треће*, напуштање политике везивања неких држава тог региона за велике силе или војне савезе ради остваривања националних циљева и задовољења територијалних претензија према другим земљама; *четврто*, одустајање од политике силе и интересних сфера неких великих и регионалних сила, престанак њихове војне конфронтације и војно дезангажовање и повлачење снага и средстава са тог подручја; *пето*, очување мира и безбедности, изградњу стабилности и развијање добросуседске економске и друге сарадње на принципима политичке независности, суверености, равноправности, територијалног интегритета, немешања у унутрашње ствари, међузависности и узајамне користи, и уважавање индивидуалних права припадника националних мањина и етничких и верских група утврђених актима међународног права; *шесто*, афирмацију идеја о Југоисточној Европи као зони мира и безбедности, стабилности и просперитета, односно успостављање зоне без нуклеарног и хемијског оружја и без страних трупа; *седмо*, осигурање начела слободе пловидбе и несметаног излаза географски хендикепираним државама на отворену акваторију Медитерана, као и одговарајућих транзитних права и погодности копненим простором ради излаза на отворено море, и *осмо*, јачање мера поверења и безбедности, развијање процеса смањења оружаних снага и војне сарадње на начелима једнакости права, узајамне и потпуне безбедности и обостране користи. Речју, та стратегија подразумева европеизацију Балкана и целе Југоисточне Европе, улазак у европске интеграционе процесе и развој сарадње са Русијом и Украјином и другим утицајним земљама.

Војно-политички положај и облици угрожавања земље

Савезна Република Југославија се налази у својеврсном геополитичком полуокружењу, које неке велике силе и њихови вазали настоје да претворе и у стратешко окружење. Она је географско средиште, саобраћајна раскрсница Балкана и транзитна земља за робу и путнике. Налази се на политички турском подручју, односно у врућој контактної зони у којој се оштро сукобљавају интереси и циљеви постојећих и потенцијалних војних савеза и коалиција, економских и политичких асоцијација, „верских осовина“ или алијанси милитантног католицизма и исламског интегризма усмерених против православља, те транснационалних мултинационалних компанија и територијалних претензија неких суседа. Има веома осетљив положај граничне или „ивичне“ земље у преплитању и сукобљавању економских, политичких и стратешких интереса великих сила, па може, против своје воље и интереса, да буде увучена у рат управо због свог геополитичког и стратешког положаја. Преко њене територије и ваздушног простора пролазе веома важне трансевропске саобраћајнице, стратегијски и оперативни правци и природни коридори, с изласком на Јадранско море.

Војно-политички положај СР Југославије у новом односу снага у свету, у Европи и у региону веома је осетљив и дуже време биће изложена негативном деловању глобалних, регионалних и субрегионалних чинилаца. Истовремено, положај СР Југославије, која делује као чинилац мира и стабилности у региону, веома је важан и значајан. Одређују га бројни спољни и унутрашњи чиниоци, пре свега ставови и односи великих сила према нашој земљи и њена спољна политика мира, повољан средишњи географски и економски положај на Балкану и поливалентне геостратешке одлике простора, расположиви ресурси и степен економске развијености, друштвено и државно уређење и опште стање у земљи, сложеност и противуречне одлике структуре становништва, одбрамбена способност и војна снага земље, и друго. Подложен је променама и треба га стално процењивати и предузимати потребне мере за његово јачање и учвршћивање. Речју, утицаји спољног политичког, економског, војног и техничко-технолошког окружења и унутрашњег стања у земљи на формулисање и примену стратегије националне одбране веома су значајни, па и одлучујући чиниоци.

Опасности по безбедност СР Југославије су бројне и разноврсне, а потичу, првенствено, од сукоба и супротстављености интереса неких великих и регионалних сила у њиховој борби за прераспodelу и стицање интересних сфера и зона доминације на Балкану и Медитерану. Такође, постоји опасност од територијалних претензија неких суседних држава и њиховог подстицања од стране великих и регионалних сила, евентуалних међудржавних и грађанских ратова и других оружаних конфликта у суседству и иностраних војних интервенција у њима, и од могућности њиховог ширења на територију и ваздушни простор СР Југославије. Реална опасност постоји и од иностраног мешања у наше унутрашње ствари и покушаја дестабилизације стања у земљи, унутрашњих политичких антагонизама и криза, и субверзивног деловања сецесионистичких снага које имају подршку неких спољних чинилаца.

Национална безбедност сваке земље, па и СР Југославије, може да буде угрожена *споља и изнутра*, или најчешће *истовремено и координирано*. Агресивне и друге поступке и средства којима се угрожавају безбедност и интегритет земље могу да предузму: поједине државе или група држава, неки војни савез или војно-политичка коалиција, мултинационалне или коалиционе снаге или снаге неке међународне организације, као и снаге неке државе клијента, уз ваздухопловну ракетну и другу подршку и помоћ неке велике силе, групе великих сила или неког војног савеза и коалиције.

Вероватни облици спољњег угрожавања националне безбедности могу да се разврстају у неколико основних група: 1) агресивни рат, односно спољна оружана агресија различите врсте у локалном, регионалном, континенталном или међуевропском и светском рату и насилно увлачење земље у локални рат и оружани конфликт; 2) инострана војна интервенција у унутрашњу оружану побуну или војно мешање у наше унутрашње послове, што је синоним спољне агресије; 3) нарастање

војних снага у близини границе и започињање пограничних сукоба и оружаних провокација и војни притисци; 4) економска блокада и економски рат, односно економска, дипломатска и политичка интервенција и разни притисци, диктати и уцене; 5) субверзија, обавештајно-извиђачка делатност и међународни тероризам; 6) информатички, психолошко-пропагандни и медијски рат; 7) најезда или масовни упади страних држављана, уз употребу или без употребе насиља, ради противправног запоседања делова наше државне територије и припајања некој суседној држави, и 8) други поступци и средства политике насиља, претњи и притисака. Агресивни рат, као злочин против мира, и други акти агресије (инвазија или напад оружаних снага, бомбардовање и дејства с дистанце, напад на флоту и друге снаге, поморска блокада, слање оружаних банди итд.), спољне интервенције и мешање и други наведени поступци и средства политике насиља су међународноправно забрањени, али се у пракси примењују првенствено против малих земаља, па су могући и против СР Југославије.

Уставноправни поредак, суверенитет и територијална целокупност земље могу да буду угрожени *изнутра* разним насилним средствима и поступцима сецесионистичких и сепаратистичких и других деструктивних снага. *Облици и средства* унутрашњег угрожавања националне безбедности могу да буду: 1) оружана побуна, диверзантско-терористичка дејства, масовне рушилачке демонстрације, субверзивно и друго подривачко деловање сепаратистичких и сецесионистичких снага и терористичких организација, самостално или у спрези са спољним чиниоцима, ради насилног отцепљења дела државне територије и припајања некој суседној држави; 2) грађански рат у ужем смислу; 3) стварање нелегалних и нелегитимних органа власти и проглашење независности и противуставног отцепљења делова државне територије у миру или у случају рата; 4) грађански немири ширих размера и побуњеничко-превратничка дејства усмерени на насилну промену државноправног поретка; 5) стварање и борбена, рушилачка и друга дејства недржавних и незаконитих војних и полувојних, парамилицијских и ненаоружаних формација и локалних наоружаних група појединих политичких партија и покрета, или разних наоружаних банди; 6) деловање политичких, синдикалних и других организација које је усмерено на насилно рушење уставног поретка, нарушавање територијалне целокупности СРЈ и кршење људских права и слобода, и 7) оснивање и активности тајних организација. Оружане сецесионистичке побуне, побуњеничко-превратничка дејства и други унутрашњи оружани сукоби могу да буду подстакнути и подржани споља и искоришћени као повод за спољну оружану агресију или инострану војну интервенцију страних држава и њихових војних савеза и коалиција, или неке међународне организације.

Унутрашња безбедност и правни поредак могу да буду угрожени и другим унутрашњим опасностима и претњама, као што су: 1) напади на војне и друге важне објекте, на предузећа за производњу наоружања и војне опреме и на складишта ради крађе оружја и опреме; 2) организо-

вани криминал, првенствено незаконита трговина оружјем и наркотицима; 3) природне, техничко-технолошке и еколошке катастрофе у земљи или у суседним државама; 4) дубока привредна криза и масовни социјални немири, и друго. Те бројне опасности и претње по безбедност и интегритет земље и опстанак народа и државе полазна су основа за формулисање и спровођење политике и стратегије одбране.

Припреме за одбрану од агресије

Припреме за одбрану садрже скуп нормативно-правних, организацијско-планских, образовно-васпитних, морално-психолошких, информативно-пропагандних, кадровских, материјалних, здравствених, војних, економских, техничко-технолошких и других мера, поступака и делатности које предузимају државни органи, предузећа и друга правна лица, снаге одбране и сви грађани. Одбрамбеним припремама се у рату, непосредној ратној опасности и ванредном стању обезбеђују: ефикасно функционисање система одбране; успешна војна и општа мобилизација; успешна борбена дејства Војске Југославије и вођење других облика борбе и отпора на целом ратишту; непрекидно и ефикасно функционисање државних органа, привреде и јавних служби; ефикасна заштита и спасавање људи и материјалних добара од ратних разарања, великих природних непогода, техничко-технолошких удеса и еколошких катастрофа и других опасности. Тим припремама стварају се услови за ефикасно супротстављање психолошко-пропагандном и медијском рату, субверзији споља и изнутра, спречавање насилног ванпарламентарног преврата, одвраћање потенцијалног агресора од напада и спречавање стратегијског изненађења, организован и брз прелазак из мирнодопског у ратно стање и успешно вођење одбрамбеног рата против сваког агресора. Одбрамбене припреме треба да буду сталне и правремене, планске и организоване, свеобухватне, рационалне и ефикасне, усклађене с постојећим и потенцијалним војним претњама и реалним материјалним могућностима земље. Планирају се, организују и спроводе према Плану одбране, савезним законима и другим прописима и актима надлежних државних органа. У припремама за одбрану морају се узети у обзир све могуће врсте и варијанте спољне оружане агресије, услови и карактеристике савременог рата, могућности за изненадно отпочињање агресије готовим снагама, уз накнадно ојачавање мобилисаним снагама, тајно припремљеним снагама из дубине или снагама ангажованим на великим маневрима, као и могућности да на самом почетку војне агресије ратним дејствима буде захваћена цела територија земље. Неопходно је, такође, уважити и демографске, економске, комуникацијске и транспортне, просторно-урбанистичке и друге услове и могућности на територији који утичу на мобилизацију и стратегијски развој, ратну поуну и маневар на ратишту и војиштима, на материјално и здравствено обезбеђење оружаных снага и становништва, и слично.

Одбрамбене припреме цивилних структура друштва обухватају припреме становништва, државних органа и служби, националне еконо-

мије, предузећа и других правних лица, цивилне одбране и заштите и службе осматрања и обавештавања, мобилизацијске припреме и државно уређивање територије за потребе одбране. Под припремама оружаних снага за рат подразумевају се: изграђивање и одржавање високог степена борбене и мобилизацијске готовости, планирање развоја и употребе, мобилизацијске припреме и мобилизација, стратегијски развој, обука и васпитање, моралне и психолошке припреме, материјалне и здравствене припреме и уређивање територије за оружану борбу. Изводе се у миру, интензивирају у ванредном стању и непосредној ратној опасности, и настављају у рату.

Опште поставке стратегије националне одбране

Опште поставке стратегије националне одбране служе као идеја водиља у њеном формулисању и остваривању. Одбрана је витална функција сваке државе и друштвене заједнице, неопходна за њихов опстанак и развој. Спречавање рата и одвраћање спољне оружане агресије и успешно вођење одбрамбеног рата ради сламања агресије и извојевања победе над непријатељем основне су спољне функције одбране. Исто тако, значајна спољна функција одбране јесте и неутралисање војних претњи, притисака и других опасности које се не сврставају у међудржавни рат или оружану агресију, укључујући и међународни тероризам и субверзију. Посебна унутрашња функција одбране јесте предупређивање, спречавање, онемогућавање и брзо гушење унутрашње оружане побуне и сузбијање превратничких и осталих насилних облика угрожавања националне безбедности.

Заштита и одбрана националних и државних интереса, односно политичке независности, суверености и територијалне целокупности земље од спољне оружане агресије и других спољних опасности, и заштита од насилне и противуставне промене уставног поретка јесу основни циљеви стратегије одбране. Заштита и одбрана сопствених снага, становништва и економских ресурса од свих облика угрожавања насилним средствима такође је један од важних стратегијских циљева. Стога су неопходни стално одржавање и изградња одбрамбене способности и војне снаге, сагласно постојећим и потенцијалним војним претњама, потребама одвраћања и сузбијања спољне оружане агресије и одбране државних граница, економским могућностима и расположивом људском потенцијалу.

Одбрана земље је уставна и законска обавеза и дужност Војске Југославије, органа и институција савезне државе и република чланица, јединица локалне самоуправе, предузећа и других правних лица, друштвених организација и свих грађана. Нелојални грађани вероватно не би бранили друштво и државу, али би требало на то да се принуде средствима правне државе. Одбрана је организована и функционише као јединствен систем, чију окосницу чини Војска Југославије, која је намењена за извођење борбених дејстава и неборбених активности

kojima se postižu ciljevi rata. Odbrana zemlje ima sveobuhvatan i totalan karakter, a ostvaruje se: 1) organizovanjem, pripremanjem i upotrebom Vojske Jugoslavije i jedinica policije, kada one obavljaju borbene zadatke; 2) pripremanjem i ucestvenjem svih subjekata i ostalih snaga u oruzanoj borbi i neoruzanom otporu neprijatelju; 3) pripremanjem i obavljanjem privrednih, uslužnih i drugih delatnosti za potrebe odbrane; 4) organizovanjem i sprovođenjem mera civilne odbrane i zaštite, i 5) obavljanjem drugih poslova i zadataka, mera i aktivnosti značajnih za odbranu. Odbrani zemlje umnogome doprinosi preduzimanje odgovarajućih postupaka, mera i aktivnosti na diplomatskom, političkom, propagandnom, informativnom, ekonomskom, tehnološkom i drugim poljima ljudske delatnosti, tj. angazovanjem celokupne drzavne i nacionalne snage. Odbrana se finansira iz drzavnog bužeta u određenom procentu društvenog proizvoda.

Savezna Republika Jugoslavija je trajno određena za politiku mira i ravnopravne saradnje sa svim zemljama i narodima, saglasno ciljevima i nachelima Povelje UN, Završnog akta iz Helsinkija, Pariske povelje o novoj Evropi i normaма међународног права. Опредељена је, такође, за мирно решавање међународних спорова и сукоба, политичким и дипломатским средствима и поступцима, а против агресивног рата, иностраног мешања и интервенције и претњи и употребе војне силе ради остваривања освајачких и хегемонистичких циљева. Наша држава ниједну земљу унапред не проглашава за непријатеља и није претња миру и безбедности било којој другој држави. Потенцијалним противником сматра државу која чини непосредну војну опасност и претњу, меша се у наше унутрашње послове и односе с трећим државама и има територијалне претензије, угрожава битне државне и националне интересе и територијални интегритет земље и друге вредности. Одбрана је, дакле, значајан саставни део залагања СР Југославије за мир и безбедност, стабилност и друштвени напредак у свету, а пре свега у Европи и на Балкану.

Војну одбрану и безбедност СР Југославија, као суверена и независна земља, организује и спроводи самостално и независно, сагласно својим националним интересима и на принципу ослоња на сопствене снаге и укупне расположиве потенцијале. При томе, у миру приоритет имају дипломатска, политичка и друга мирољубива средства и поступци, и способност одвраћања и сузбијања агресије, а у евентуалном рату – војна сила и оружана борба. Одбрана земље може да буде потпуно самостална и без савезника, или са разним модалитетима савезништва. Успостављање партнерских или савезничких односа и сарадње у евентуалном рату заснивало би се на подударности геополитичких и стратегијских интереса и заједничких ратних циљева с обзиром на констелацију снага и односа у свету, Европи и региону, као и на Повељом УН зајамченом праву на индивидуалну и колективну самоодбрану. Могући, вероватни, очекивани или накнадно искрсли и унапред дефинисани савезници могу да буду поједине земље или група земаља, односно

државе које су заинтересоване за наш опстанак и развој. Савезништво може да буде регулисано међудржавним уговором или неформалним споразумом, а доказује се на делу, у пракси.

Проширивање постојећих и стварање нових војних савеза, коалиција и политичко-верских осовина у миру углавном изазивају напетост и нестабилност у међународним односима и угрожавају безбедност других држава. Војни савез ограничава политичку независност и сувереност државе чланице, не смањује њене војне расходе и, углавном, не гарантује јој безбедност од напада савезника или неке државе или групе држава изван савеза, мада изузетно и за краће време може да буде реалан гарант безбедности. Модалитети односа сваке ванблоковске земље, па тиме и наше земље, према Северноатлантском пакту и његовом програму „Партнерство за мир“ могу да буду различити, о чему одлучују највиши органи државне власти.

Савезна Република Југославија залаже се за успостављање и ефикасно функционисање универзалног система колективне безбедности, у виду Организације уједињених нација, и регионалног система безбедности, у лицу Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), заснованим на циљевима и начелима Повеље УН и међународноправним актима. Своје учешће у њиховом раду сматра корисним за очување сопствене безбедности, али никад и никако неким гарантом или ослонцем. Исто тако, она поштује политичку независност, суверенитет и територијални интегритет других држава и принцип једнаке безбедности за све земље, а заинтересована је за учешће у јачању мира и безбедности, међусобног поверења и равноправне сарадње, стабилности и просперитета у Европи и на Балкану. Развој билатералне војноекономске и војнотехничке сарадње с одређеним земљама усклађује се с укупним дипломатским и међудржавним односима и заснива се на принципима потпуне равноправности и једнакости права, поштовања суверенитета и територијалне целокупности земље, немешања у унутрашње ствари и узајамне користи.

У одбрани земље најзначајнији су људи, наоружани и опремљени савременом ратном техником и опремом. Родољубље и патриотизам, борбена оспособљеност и висок борбени морал, храброст и пожртвованост, мотивисаност и решеност да се бране отаџбина и слобода и увереност у праведне циљеве одбрамбеног рата јесу основни квалитет и покретачка снага људи у борби и отпору против непријатеља. Изградња и јачање моралне снаге и борбеног морала народа и оружаних снага сталан је процес и дужност државних и војних органа и служби и других чинилаца. При томе, приоритет имају морално васпитање народа и Војске, развијање свести и осећања моралне дужности и одговорности за одбрану и заштиту отаџбине и слободе, неговање поверења у сопствене снаге и уверености у своју победу, јачање храбрости и пожртвованости, чврстог карактера и решености за борбу ради остваривања ратних циљева. Велики значај у том процесу имају уредно материјално и здравствено обезбеђење Војске и других снага одбране и

заштите и целокупног становништва у миру и рату, наглашавање и прихватање заједничких вредности и интереса, брига и чување људских живота, угледан и материјално осигуран положај старешинског кадра и његова способност и морални утицај на војнике, висока увежбаност за колективну употребу савремене ратне технике, морално васпитање и војнички дух који даје полет и снагу, примена закона и других прописа у држави и оружаним снагама, и друго. Услед сталног пораста улоге ратне и војне технике и технологије и њиховог убрзаног развоја, као и прогресивног повећања људских губитака, првенствено цивилног становништва у рату, неопходно је убрзати сопствени научно-технолошки развој и предузети мере за заштиту људи и економисање снагама, а недовољан број војника у тежим ратним случајевима донекле треба надоместити савременом ратном и војном техником, савременим технологијама и новом вештином ратовања, као и чврстом морално-психолошким одбраном и активном дипломатијом.

Забрана капитулације и непризнавање окупације императивне су правне норме и основна начела стратегије одбране. Нико нема право да потпише или призна капитулацију земље или оружаних снага или њиховог дела, нити да призна или потпише окупацију земље или њеног дела, нити, пак, да обустави оружану борбу и отпор непријатељу или да спречи грађане да бране земљу од напада непријатеља, укључујући и привремено заузете делове територије. Оружана борба и неоружани отпор настављају се и на привремено заузетој територији ради спречавања непријатеља у покушајима да уништи или протера становништво, да успостави окупациону или марионетску власт и колаборационистичке организације или окупацијске зоне. Органи државне власти организују се тако да се осигура непрекидно, ефикасно и ефективно функционисање легитимне и легалне власти и уставноправног поретка у свим условима и на целој територији земље, сагласно Уставу и савезним законима и другим прописима и актима надлежних државних органа. Сви субјекти и снаге опште одбране дужни су да се у наметнутом рату придржавају принципа и норми међународног ратног и хуманитарног права и других међународних обавеза, и да свој рад и деловање прилагођавају конкретним ратним условима и околностима.

Остваривање наведених и других општих поставки стратегије одбране у миру и рату захтева да надлежни државни органи и други чиниоци одбране и заштите предузимају бројне и разноврсне поступке, мере и активности. Међу њима су најзначајнији ефикасно, непрекидно и сигурно опште руковођење одбраном и командовање Војском, и стално праћење међународне војно-политичке и стратегијске ситуације, уз правилне процене и предвиђање њеног развоја. Уз то, нужно је спречавање и предупређивање стратегијског изненађења у периоду непосредне ратне опасности и у почетном периоду рата. Успешна одбрана зависи и од правовременог проглашења ванредног стања, непосредне ратне опасности и ратног стања, уз истовремено предузимање потребних мера приправности, подизање степена борбене готово-

сти Војске и доношење одлуке за њено ангажовање. Такође, без правремене војне мобилизације и стратегијског развоја није могуће успешно одбијање агресије и победа над непријатељем. Велики значај у томе имају и успешна општа мобилизација и брз прелазак земље из мирнодопске на ратну организацију. Нужно је и јачање унутрашње стабилности и јединства и спречавање побуњеништва, субверзије и безакоња. У спровођењу мера везаних за организацију одбране земље нужно је ангажовање и усклађивање напора и активности свих њених снага, извора и потенцијала. Успешно функционисање јединственог система веза, јединство и ефикасност, као и заштита тајности и сигурности информационог система, услов су за спречавање, одбијање и сламање спољне агресије и постизање политичких и војних циљева у наметнутом рату. Посебно је значајно предузимање одговарајућих поступака, мера и активности на спољнополитичком и дипломатском плану ради осуде агресора и осигурања међународне подршке и помоћи земљи у борби против непријатеља, придобијање савезника и пријатеља и њихово ангажовање на учвршћивању међународног положаја земље.

Војна одбрана

Војна одбрана је у свакој земљи основна врста одбране, а изводе је оружане снаге. Да би организовала војну одбрану наша држава предузима више мера и активности, и планира средства и поступке за одвраћање и сузбијање спољне оружане агресије. У одбрамбеном рату борбеним дејствима и другим поступцима треба да одбије и сломи агресију и извојује победу над непријатељем. Исто тако, предвиђа и организује посебне снаге и планира њихово ангажовање на спречавању и брзом гушењу унутрашњих оружаних побуна и субверзије. Војну одбрану изводи Војска Југославије, с ослонцем на све компоненте система одбране и целокупан ратни потенцијал. Војска штити и брани политичку независност и суверенитет, уставни поредак земље, копнену територију, ваздушни простор и територијалне воде, све економске и друге ресурсе и становништво. Војску држава мора да опреми савременим средствима ратне технике како би се оспособила да води успешан одбрамбени рат против сваког агресора и у свим условима, као и за задатке заштите уставног поретка и спречавања и елимисања ванредног стања. Добро опремљена и оспособљена Војска је одлучујући чинилац одвраћања од агресије и војних притисака. Она значајно утиче на спречавање рата и очување мира и безбедности, и штити друге вредности и наше виталне интересе. Висока борбена и мобилизацијска готовост и војностручна оспособљеност, морална спремност и родољубље, чврста војна дисциплина и непрекидно и ефикасно командовање, организованост и техничка опремљеност Војске основни су предуслови за успешно обављање уставне улоге и наменских задатака. Војска се ангажује према Уставу, законима, и другим прописима и актима надлежних државних органа.

Ванстраначки оријентисана Војска, као државна и отаџбинска институција, изграђује се, организује и функционише на принципима јединства, еластичности и ефикасности, економичности, универзалности и складног развоја, одбрамбене довољности и оптималне јачине. Мирнодопски састав се попуњава на мешовитом и екстериторијалном принципу, и подразумева општу војну обавезу и добровољно одређивање за професионалну војну службу по уговору. У Војсци влада командни однос, и сви припадници су једнаки пред законом. Стални или мирнодопски састав Војске мора да буде савремено наоружан и веома покретљив, професионално борбено увежбан и способан за поуздано и ефикасно обављање стратешких задатака. Мирнодопски састав има следеће стратешке задатке: 1) очување безбедности државе и неприкосновености државних граница; 2) одржавање високог степена борбене готовости ради одвраћања потенцијалног агресора од предузимања агресије; 3) спречавање стратегијског и оперативног изненађења и стварање времена и других услова за брзу и правовремену војну и општу мобилизацију; 4) успешно извођење ратних операција у почетном периоду рата ради спречавања брзог продора агресора и заустављања агресије; 5) брзо и одлучно спречавање, предупређивање и гушење оружане побуне, масовног тероризма и других облика насилног рушења уставног поретка и нарушавања територијалног интегритета земље; 6) организовање и извођење обуке сталног и резервног састава на савременим принципима ради стварања полупрофесионалне армије; 7) пружање помоћи државним органима и службама и учешће у отклањању последица природних, техничко-технолошких и еколошких катастрофа и удеса, и 8) учешће у мировним операцијама за очување или одржавање мира у другим земљама у служби међународне организације по одобрењу Савезне владе. Приоритет у изградњи Војске треба да имају снаге за конвенционално одвраћање и снаге за спречавање и гушење унутрашњих оружаных пубуна. У случају рата, мобилишу се ратне оружане снаге (састављене од оперативних и војнотериторијалних јединица) и ангажује целокупан ратни потенцијал ради постизања војне победе над непријатељем или принуђивања непријатеља да одустане од ратних циљева и напусти наш простор.

Одвраћање спољне оружане агресије и спречавање рата постиже се изградњом ефикасног, рационалног и јединственог система одбране, планским и ефикасним одбрамбеним припремама, правовременим откривањем припрема за агресију и непосредним одвраћањем и сузбијањем оружаног напада или инвазије. Противник се, исто тако, одвраћа од агресивних намера одржавањем снажног и борбено спремног контингента готових снага, упорном и активном одбраном Војске од саме државне границе и по дубини, претњом одмаздом, конвенционалним противударима, противофанзивним операцијама на ратишту и ескалацијом сукоба. Приоритет у одвраћању треба да имају обесхрабривање ратног авантуризма и агресивности потенцијалног противника и спречавање покушаја преношења сукоба из суседства на простор СР Југосла-

вије. Наша држава треба да предупреди и све покушаје увлачења земље у рат с другим државама или војним савезима и алијансама, а Војска Југославије да брзо сломи сваки изоловани напад на земљу. Снаге конвенционалног одвраћања морају да буду мобилне, оперативно-тактички спремне и борбено способне да ефикасно одбију и сузбију све агресивне поступке противника. Успеху у одвраћању и сузбијању агресије доприносе целисходан распоред и висок степен истрајности и отпорности тих снага, способност да се избегне муњевити напад за „обезглављивање“ и развијен систем цивилне заштите. Значајни су, такође, и активна спољна политика и дипломатија, подршка народа и државног апарата, унутрашње јединство и стабилност и способно вођство. Речју, одвраћањем ваља сузбити противников експанзионизам и агресивно понашање; треба га принудити да се уздржи и одустане од оружане агресије, тј. застрашити нашом снагом и чврстом решеношћу да се она употреби. Сукоб треба решити првенствено дипломатским и политичким, а само посредно и делимично и војним средствима и поступцима.

Вођење одбрамбеног рата, односно ратних дејстава и ратних радњи ради сламања спољне оружане агресије и извојевања победе над непријатељем основна је и најтежа спољна функција одбране, и то првенствено војне одбране, коју изводи Војска Југославије. Политички циљ државе браниоца у одбрамбеном рату јесте одбрана и заштита слободе, политичке независности, суверенитета, територијалне целокупности и уставног поретка земље и њеног становништва од спољне оружане агресије и стварање услова за закључивање мира који одговара нашим интересима. Војни циљ браниоца у таквом рату јесте разбијање и уништење или неутралисање и онеспособљавање оружаних снага непријатеља и њихово протеривање или присиљавање да напусте територију СР Југославије. Одбрамбени рат би био офанзиван или дефанзивно-офанзиван, тоталан и свеобухватан. Оружана борба је главни атрибут рата и одлучујући облик супротстављања војној агресији, уз истовремено вођење економских, политичких, психолошких и других облика борбе и отпора. У евентуалном рату противнику морамо наметнути офанзивност, висок интензитет и непрекидност ратних дејстава, до коначне победе. Успех у рату се постиже стваралачким комбиновањем различитих облика и начина вођења рата и свих врста ратних дејстава, као и вођењем ратних дејстава на целокупном ратишту. Облици одбрамбеног рата били би конвенционални противудари и противофанзивне операције ради сузбијања и заустављања агресије, фронтални, територијални и комбиновани начин вођења рата, а у евентуалном грађанском рату и гушењу оружане побуне примењивала би се противпобуњеничка и друга дејства.

У рату би се изводили сви видови стратегијских дејстава – стратегијска офанзива, стратегијска дефанзива и стратегијска операција (нападна и одбрамбена), све врсте војних операција видова оружаних снага и интегрисане (или здружене) операције више видова, као и битке и

бојеви и друге врсте тактичких борбених дејстава и ратних радњи. При извођењу стратегијских дејстава стваралачки би се примењивали и комбиновали одговарајући принципи, као: одређивање циља, изражавање тежишта дејства или концентрација снага и напора, офанзивност, активност и иницијатива, обавештеност или информисаност, маневар, изненађење, безбедност, економија снага, надмоћност, наметање сопствених начина или облика вођења рата, јединство командовања и одржавање борбеног морала.

Особито је значајан почетни период рата, јер ће непријатељ настојати да муњевитим ратом оствари постављене циљеве, тако да почетни период истовремено буде и завршни период рата. На муњевити оружани напад агресора треба одговорити муњевитим ратом кад год је то могуће. Мале земље, међу њима и СР Југославија, треба да избегну учешће у великим ратовима између војних савеза или великих сила и да, уз потпуну мобилизацију и борбену готовост за одбрану, сачекају исход њихове борбе. Такође, мале земље треба да избегавају рат против вишеструко надмоћне коалиције или војног савеза, осим у случају напада – тада се морају бранити и водити рат свим расположивим снагама и средствима.

Велики значај у рату имају и неоружана борба и отпор непријатељу, пре свега на привремено заузетој територији. Неоружаним облицима борбе и отпора, у садејству и сарадњи са јединицама Војске на фронту и остављеним јединицама на привремено заузетој територији, непријатељу се наносе губици и спречава успостављање окупационе или квислиншке власти, разобличавају циљеви и злочини агресора и спречава коришћење наше радне снаге и ресурса за његове потребе. Уз то, штите се становништво и културна добра и стварају услови за функционисање наших органа власти, привреде и јавних служби. На тај начин се осигуравају материјална, морална и борбена подршка и помоћ нашим снагама. Особито су значајне наше контраобавештајне делатности, психолошко-пропагандна и економска борба и отпор, и морално слање и изнуривање и стално обмањивање и узманиравање непријатељских снага. Диверзијама и саботажама, штајковима и демонстрацијама, бојкотом и опструкцијом, резистенцијом и другим облицима борбе и отпора народа непријатеља треба стално слабити, а разним мерама и активностима подржавати и помагати сопствене оружане и друге снаге одбране и заштите.

Спречавање и елиминисање ванредног стања, односно спречавање и сузбијање унутрашњих оружаних побуна, тероризма и субверзије против наше државе и политичког система, имају стратегијски значај. Најделотворнија средства за спречавање и сузбијање унутрашњих оружаних сукоба јесу снажан привредни развој, слога и стабилност. Посебно су значајне правилне процене ситуације у земљи и у међународном окружењу и превентивне политичке, безбедносне, економске, правне и информативно-пропагандне мере и акције за спречавање настанка и ескалације кризе и побуњеништва и тероризма. У случају проглашења

ванредног стања у целој земљи или на делу територије изазваног оружаном побуном или субверзијом, државни органи, предузећа и друга правна лица и грађани, као и Војска, полиција и друге државне службе, предузимају мере, радње и поступке према савезним законима и другим прописима, одговарајућим плановима и одлукама надлежних државних органа ради ефикасног и брзог отклањања узрока и последица ванредног стања. Ангажовање Војске у борби против побуњеништва је крајње средство, и тада она треба да дејствује муњевито и одлучно и да постигне брзу победу. Приоритет имају ликвидација незаконитих војних формација или њихово разоружавање, одузимање оружја од становништва у зони оружане побуне, блокирање рејона оружаног конфликта и заштита стратегијски важних објеката. Тиме се спречавају ескалација оружане побуне или грађанског рата, исцрпљујућа дејства и дефанзивна позиција Војске, и онемогућује инострана војна интервенција, односно спољна агресија и интернационализација сукоба. Војска Југославије је оспособљена да изводи разна противпобуњеничка и противтерористичка и друга дејства, борбене и неборбене операције, садејствујући снагама полиције у одређеној зони, а акције усклађује с надлежним државним органима и службама. У превенцији и сузбијању побуњеништва велики значај имају полиција и друге државне службе, и подршка народа и садејство с Војском. Успеху доприносе и информативно-пропагандне и дипломатске активности ради разобличавања противуставних циљева и злодела сецесионистичких побуњеничких снага и терористичких организација.

Приликом ангажовања у мировним операцијама за очување или одржавање мира под мандатом Савета безбедности УН контингент Војске обавља задатке раздвајања снага у сукобу, осигурања дотура хуманитарне помоћи, евакуације цивилног становништва из зоне конфликта и блокирања зоне сукоба, уз примену мера које је увео Савет безбедности, осим мера наметања мира насиљем.

Цивилна одбрана

Цивилна одбрана у СРЈ чини подсистем, односно значајну компоненту опште одбране. Тесно је повезана с војном, економском и морално-психолошком одбраном, са којима сачињава јединствену и недељиву целину. Обухвата снаге и средства, мере и поступке које организују и спроводе органи државне власти и локалне самоуправе ради превенције и смањења ефеката непријатељевих ратних дејстава и техничко-технолошких и других катастрофа, као и ради обнављања служби, инфраструктуре и привредних постројења неопходних за живот становништва и опстанак државе. Општи смисао и циљ цивилне одбране је двојак: у рату, органи цивилне одбране предузимају мере за превенцију и спречавање изненадних напада на цивилно становништво и виталне објекте, организују заштиту и спасавање, односно предузимају мере за смањење губитака и морално-психолошких потреса становништва и

ублажавање материјалних штета, и указују помоћ и отклањају последице непријатељевих ратних дејстава, а у *миру* се ангажују на отклањању последица природних и техничко-технолошких катастрофа и у заштити еколошке средине. Према томе, неопходно је да се цивилна одбрана организује за различите ситуације и опасности, које уључују: природне и техничко-технолошке катастрофе, с радијацијом и без ње, напад конвенционалним оружјем (конвенционални рат), радиоактивне падавине због нуклеарне несреће или евентуалног нуклеарног рата који се води у региону или на континенту, одбрану од напада оружјем за масовно уништавање, које би применио непријатељ приликом напада на земљу и савезнике, и слично. Цивилна одбрана у већини малих земаља које не поседују нуклеарно оружје, па тиме и у нашој земљи, обухвата јединице цивилне одбране, цивилну заштиту и службу осматрања и обавештавања. У неким земљама она обухвата и економску или привредну и моралну одбрану. Поуздана и развијена цивилна одбрана доприноси одвраћању спољног напада на земљу, уверавајући непријатеља да није мудро напасти и да ће од тога имати више штете него користи.

Јединице цивилне одбране активирају се само у непосредној ратној опасности и у рату, а обезбеђују: 1) сигурност органа и установа одређених јавних служби и јединица цивилне заштите; 2) ред на територији локалне заједнице, превенцију и борбу против субверзије, тероризма и других подривачких активности; 3) одбрану и заштиту од напада на цивилно становништво и његову имовину; 4) цивилне објекте и средства у општој употреби и друге објекте неопходне за живот и рад (школе, болнице, стамбене зграде, индустријски и пољопривредни објекти и средства, објекти за производњу и пренос енергије, за колективни транспорт и јавне службе, објекти инфраструктуре, заштићена склоништа); 5) предузимање превентивних мера, мера заштите и спасавања угроженог становништва, заједно с јединицама цивилне заштите и ватрогасном службом, хуманитарним организацијама и другим учесницима, и 6) изграђивање и јачање родољубља и патриотизма, воље и решености становништва за пружање отпора непријатељу. Јединице цивилне одбране наоружане су лаким наоружањем и опремљене средствима потребним за обављање наменских задатака. Њима командује државни орган надлежан за послове цивилне одбране и заштите. Војни старешина на положају команданта батаљона или вишем положају може тим јединицама да даје посебне задатке везане за одбрану и заштиту становништва и материјалних добара и да контролише њихова борбена дејства и неборбене активности у зони своје одговорности. Цивилна одбрана је, дакле, својеврсна допуна војне одбране и њен интегрални део само у случају борбе против оружаних снага непријатеља и других непријатељевих формација.

Цивилна заштита обухвата припремање и спровођење хуманитарних и оперативних задатака ради превенције, заштите и спасавања становништва и материјалних, односно културних добара од ратних

разарања, природних и техничко-технолошких катастрофа и других опасности у миру и рату, и отклањање последица. Мере заштите и спасавања становништва и материјалних добара обухватају: урбанистичке мере заштите; склањање становништва и материјалних добара; евакуацију; збрињавање угроженог и настрадалог становништва; замрачивање; маскирање; радиолошку, биолошку и хемијску заштиту; заштиту од рушења, поплава, пожара и експлозија; прву медицинску помоћ; прву ветеринарску помоћ и санацију терена; хитне оправке неопходних комуналних објеката или пружање помоћи у томе; мере за одржавање реда и безбедности, и друго. Цивилну заштиту спроводе на масовној основи сви грађани као узајамну заштиту и спасавање. Мере цивилне заштите спроводе и предузећа, организације и службе (нарочито комуналне, грађевинске и здравствене), опремљене и оспособљене за те задатке, као и све хуманитарне организације. При томе, посебан значај имају државни органи и организације и органи локалне самоуправе, штабови и јединице цивилне заштите и цивилне одбране, служба осматрања и обавештавања и друге одговарајуће службе. У провођењу тих мера ангажују се и органи и службе министарства унутрашњих послова и ватрогасна служба, а и противпожарне и друге специјализоване јединице и установе Војске, разне друштвене организације и удружења грађана. За ефикасно функционисање цивилне заштите особито су значајни организованост, материјална опремљеност, кадровска оспособљеност, нормативна регулатива и поштовање законских и других прописа, као и садејство и сарадња с органима унутрашњих послова и јединицама Војске и другим чиниоцима одбране и заштите.

Служба осматрања и обавештавања организује се ради откривања и праћења свих врста опасности од ратних дејстава, природних и техничко-технолошких катастрофа и других опасности које могу да угрозе становништво, Војску и друге снаге одбране и материјална добра, ради обавештавања и узбуњивања грађана, државних органа, предузећа и других правних лица о тим опасностима у миру и рату, и о престанку тих опасности. Она прикупља и обрађује податке и информације о тим опасностима, преноси одлуке и наредбе о спровођењу мера приправности и других мера значајних за одбрану и заштиту. Непосредно сарађује с одговарајућим службама у Војсци и другим органима и службама које се, у оквиру своје редовне делатности, баве осматрањем и утврђивањем одређених појава значајних за цивилну одбрану и заштиту. То су, првенствено, државни органи и предузећа, хидрометеоролошке, ватрогасне и сеизмолошке службе, службе радиолошке и хемијске заштите, службе у области пољопривреде, водопривреде, поморства, телекомуникација и веза, јавног информисања, саобраћаја и транспорта итд., које служби осматрања и обавештавања и њеним органима одмах достављају податке значајне за цивилну одбрану и заштиту. У рату та служба добија и нове задатке према конкретним условима и потребама.

У пракси се, дакле, заштита и спасавање становништва и материјалних добара заснивају на цивилној одбрани и цивилној заштити, а остварују се методама и средствима за откривање и предвиђање опасности, превенције и деловања ради отклањања последица. У развоју цивилне одбране ваља тежити што бољој организованости и кадровској припремљености, обучености и оспособљености, материјалној опремљености, прецизној нормативноправној регулативи и функционалној припремљености за обављање наменских задатака и предузимање мера у условима мира, кризе, ванредног стања, непосредне ратне опасности и рата. Такође, већу пажњу ваља посветити бољем прилагођавању просторних и урбанистичких планова интересима и потребама одбране и заштите и уређењу територије у целини, сагласно закону и просторном плану. Градови и насеља треба да се развијају и изграђују плански, с тим да се у њима не подижу индустријски објекти с опасним технологијама, а да се у постојећим објектима предузму одговарајуће мере заштите. Склоништа могу да се граде као двоенаменска или вишенаменска, зависно од реалних процена опасности и степена угрожености од ратних дејстава, а не сме се запоставити ни адаптација постојећих вештачких и природних објеката за потребе цивилне заштите. Веома је значајна и међународна сарадња цивилне заштите у случају великих природних или техничко-технолошких катастрофа и епидемија заразних болести.

Економска одбрана

Економска или привредна одбрана обухвата мере и поступке државних органа и институција којима се целокупни економски, природни, људски, научно-технолошки и други потенцијали и ресурси земље ангажују и рационално користе за потребе одбрамбене политике и стратегије. Њима се, у случају кризе, ванредног стања, непосредне ратне опасности и рата обезбеђује непрекидност производње и услуга, опстанак становништва и државе и, посебно, материјално, здравствено и логистичко обезбеђење оружаних снага. То потврђује да су економска снага и привреда земље одувек биле један од најважнијих чинилаца просперитета, стабилности и безбедности земље и основни услов за успешно вођење рата.

Привреда је у рату угрожена непосредним борбеним дејствима, последицама ратних дејстава, економским ратом и блокадом и другим средствима и мерама. Економски систем и привреда могу брзо и ефикасно да се трансформишу и прилагоде функционисању у рату ако конзистентно, рационално и ефикасно функционишу у миру на основу економских и тржишних законитости, уз минималну државну интервенцију инструментима економске политике.

Економски систем и економски развој значајно условљавају материјалну основу система одбране и могућности стратегије, и одређују укупан одбрамбени потенцијал. У вези с тим, производна и привредна

зависност, неравномеран развој и хетерогеност економске структуре, недовољна изграђеност путне и железничке мреже, демографско пражњење приграничних и брдско-планинских подручја и концентрација становништва у великим и средњим градовима завређују посебну пажњу економске и одбрамбене политике. То, између осталог, налаже израду програма и пројеката убрзаног развоја, обезбеђење средстава кроз трајне и сигурне изворе финансирања и предузимања потребних подстицајних и других мера.

Успешан прелазак привреде с мирнодопске производње на рад у ратним условима умногоме зависи од одговарајућих припрема у миру, пре свега од стварања и обнављања најповољнијих робних резерви и залиха стратешких сировина, репродукционих материјала и енергената. Такође, зависи од бројности и квалификованости радне снаге, добре организације пословања и могућности за коришћење расположивих капацитета. На ефикасност привреде у рату умногоме ће утицати ратна разарања и оштећења у почетном периоду рата, зависност од иностранства и могућности за увоз критичних стратешких сировина и материјала, опреме и енергената. За успешну економску одбрану посебно су значајне енергетика, базна и прерађивачка индустрија, саобраћај и транспорт, агроиндустријски комплекс и водопривреда.

Припреме за одбрану и ратна организација привреде су у надлежности одговарајућих државних органа и служби. Државни органи предузимају бројне и разноврсне активности, па и принудне административне мере, примењујући и инструменте економске политике, државног планирања и регулисања како би обезбедили непрекидно и ефикасно функционисање националне економије у ванредном стању, непосредној ратној опасности и у рату. Особито су значајне целисходне припреме привреде, израда и усавршавање плана функционисања привреде у рату, доношење ратног буџета, стварање и груписање материјалних резерви сагласно одговарајућим плановима, ефикасно функционисање државних и других руководећих органа у привреди и примена ратних прописа. У рату се, према потреби, активирају сви расположиви капацитети. Уз то, стварају се робне резерве пољопривредних, индустријских и других производа и залиха сировина, репродукционих материјала и енергената и плански се расподељују приоритетним корисницима. Успоставља се и државни монопол у појединим групацијама, а производња се усклађује с потребама корисника и утврђеним приоритетима. Ако је потребно, уводи се обавезни откуп вишкова пољопривредно-прехрамбених производа. Посебна пажња се посвећује производњи, увозу и ремонту наоружања и војне опреме и формирању резерви оружја и муниције. Такође, држава регулише ратни режим транспорта, телекомуникација и веза према приоритетним корисницима и контролише спољнотрговинске односе. Успоставља се и спроводи политика контроле цена.

Држава, по потреби, измешта одређене привредне капацитете, робне фондове и радну снагу и организује индустријско и укупно одбрамбено уређивање територије. Уводи се радна обавеза грађана и

регулише њихова материјална обавеза према одбрани. Посебно се организује здравствена заштита становништва и снабдевање лековима и медицинском опремом, а велика пажња се посвећује санитарском обезбеђењу Војске и становништва у великим и средњим градовима, и социјалној заштити најугроженијих категорија становништва. Држава у рату успоставља и одговарајући систем информисања, образовно-васпитне и истраживачко-развојне делатности за потребе одбране. Не запостављају се заштита и спасавање становништва, материјалних и културних добара, вођење оперативне евиденције и предузимање безбедносних и других мера и поступака за функционисање економске одбране.

Индустрија наоружања и војне опреме производи одговарајуће системе и средства ратне технике ради опремања оружаних снага и повећања борбене готовости. Њена модернизација се заснива на принципима ослонца на сопствене снаге, усклађивању капацитета с потребама одбране и извозним могућностима. Модернизација омогућава рационалну преоријентацију војне производње на цивилне програме, организовање војноекономске и војнотехничке сарадње с одређеним иностраним партнерима и диверсификацију увоза неких најсавременијих система и средстава наоружања и војне опреме. У том процесу значајни су одговарајућа власничка трансформација, организацијско реструктурирање предузећа за производњу наоружања и војне опреме и спречавање њиховог технолошког заостајања. Такође, веома су значајни увођење система економских подстицаја и рационално запошљавање капацитета, правовремен ремонт и модификације оружја и опреме и одржавање специфичних капацитета у свим условима, као и побољшање квалитета и асортимана наоружања и војне опреме, првенствено оних којима се повећавају ватрена моћ, ударна снага и покретљивост јединица и конкурентност на тржишту. Приоритет треба да имају развој наоружања високих технолошких карактеристика и примена аката стандардизације и система квалитета, као и припрема и предузимање мера за наставак производње у рату. Неопходни су и увођење система надокнаде у случајевима привременог смањивања обима поруџбина и производње наоружања и војне опреме, увођење система уговора и сигурних гаранција за финансирање развоја и производње оружја и опреме, и развој технологија двојне примене. Циљ војнотехничке сарадње јесте стицање девизних средстава, трансфер технологије и знања, унапређење научно-техничке и технолошке основе привреде и истраживачких установа, развој производно-техничке кооперације и заједнички наступ на страним тржиштима, и опремање оружаних снага савременим оружјем и опремом.

Ратна ситуација ће, вероватно, узроковати прекид економских и трговинских односа са светом и велике тешкоће у увозу и извозу, као и завођење економског ембарга и блокаде од стране непријатеља, а недостајаће и девизна средства. Због ратних разарања и оштећења капацитета и других последица борбених дејстава наступиће, такође, тешкоће у снабдевању производима, сировинама и енергентима, пре-

киди или смањење производње. Велики проблем биће супституција једне производње другом и преоријентација у програмима. Стога, још у миру, велики значај имају смањење технолошке, сировинске и енергетске зависности, трагање за алтернативним производима и супституција увоза, развој сопствене индустрије наоружања и војне опреме, припремање појединих региона за самостално задовољавање најнеопходнијих потреба у области исхране, енергије и ремонта, и припрема и активирање свих расположивих ресурса. Организација и функционисање економске одбране заснивају се на територијалном и производном принципу и сарадњи цивилних и војних структура, по хоризонтали и вертикали.

Психолошка одбрана

Психолошка одбрана у СРЈ јесте значајан интегрални део опште одбране. Обухвата средства и поступке, методе и активности које предузимају државни органи и службе, средства јавног информисања и друге институције, и војни органи и службе ради спречавања, сузбијања и отклањања штетних последица информационог, односно психолошко-пропагандног и медијског рата и других субверзивних активности у миру и рату. Циљеви те врсте одбране у миру јесу: 1) спречавање потенцијалног противника да информационом ратом и психолошко-пропагандним дејствима дестабилизује стање у нашој земљи или да створи своја упоришта и ослонце у власти и државном апарату, економском систему, привреди, култури и информисању, Војсци и полицији и другим државним службама; 2) изградња родољубља и патриотизма и јачање свести и моралне снаге становништва, као и одлучности државних органа и служби и решености Војске и других снага одбране и заштите да се супротставе потенцијалном противнику, и 3) информисање светске и домаће јавности о стварном стању у нашој земљи и о суштини наше унутрашње и спољне политике, као и политике одбране и безбедности. У евентуалном одбрамбеном рату циљеви наше психолошке одбране и информативно-пропагандне делатности јесу: а) јачање наше отпорности и самопоуздања, сузбијање негативног утицаја непријатељеве пропаганде и информационог рата и наша контрапропаганда; б) разобличавање агресивних циљева, злодела и геноцидних поступака непријатеља пред његовом и светском јавношћу и у међународним организацијама и институцијама, и в) слабење борбеног морала и деморалисање јединица и команди оружаних снага непријатеља, ширење дефетизма и подстицање носталгије и дезертерства у његовим редовима, смањење борбене способности и психолошке стабилности његових снага. Значајан циљ јесте и придобијање савезника, светског јавног мњења и међународних организација за наше интересе и циљеве у одбрамбеном рату. Све то би требало да допринесе осуди агресора и његовој изолацији, и предузимању против њега принудних мера у оквиру система колективне безбедности.

Као скуп мера и активности предупредивања, спречавања и оперативног деловања на отклањању разорних последица непријатељеве пропаганде и информатичног рата, психолошка одбрана има стратегијски значај. Остварује се контрапропагандним, политичко-пропагандним, информативним, психолошким, дипломатским и другим средствима и поступцима на међународном и унутрашњем плану ради ефикасног супротстављања непријатељевој пропаганди и медијском рату. Психолошка одбрана треба да се заснива и функционише на принципима актуелности и конкретности, оперативности и офанзивности, уверљивости и истинитости, правремености и организованости, и треба да буде масовна и еластична. Односно, мере и акције психолошке одбране треба да буду планске и организоване, целисходне и реалне, брзе и енергичне, прилагођене ситуацији и ефикасне. Изградња и јачање психолошке стабилности значајно условљавају остваривање функција одбране и безбедности, омогућавају и подстичу већа напрезања, храброст и пожртвованост, упорност и истрајност људи у оружаног борби и отпору. При томе су значајни вредности, идеали и мотиви, праведни циљеви одбране слободе и отаџбине, информисање о догађајима на ратишту и у свету и брзо привикавање на ратне услове.

Државни органи и организације, органи локалне самоуправе, средства јавног информисања и војни органи и службе предузимају бројне и разноврсне мере и поступке психолошке одбране усмерене на политичко-пропагандно разобличавање циља спољне оружане агресије или иностране војне и друге интервенције и непријатељевих злочиначких поступака пред светском, домаћом и агресоровом јавношћу, као и на осуду и изолацију агресора. Истовремено, ангажују се на развијању и јачању патриотске свести, родољубља и борбеног морала, воље и решености за борбу, и активирају и каналишу отпор непријатељу и јачају поверење у сопствене снаге. Такође, ти органи и службе информишу светску и домаћу јавност о нашој праведној борби и војним успесима ради придобијања међународних чинилаца у осуди агресије и притиска на агресора да повуче снаге са наше територије. Ефикасна психолошка одбрана доприноси непрекидном функционисању политичког и економског система и јавних служби, јачању слоге народа и унутрашње стабилности, и развијању сарадње са Војском и другим снагама одбране и заштите у обављању задатака за њихове потребе. Значајно је и развијање међународне дипломатске, информативне и друге сарадње ради пружања дипломатско-политичке подршке и материјалне помоћи у борби против непријатеља који је напао земљу.

Особито су значајне мере, акције и поступци психолошке одбране којима се постиже ефикасно супротстављање непријатељевој пропаганди, сузбијање њених штетних последица и спречавање непријатеља да успостави окупациону или марионетску власт и оствари утицај на наше становништво. Спровођењем тих мера и акција знатно се доприноси спречавању шовинизма и сецесионизма, колаборације и отворене сарадње с непријатељем и његовим снагама и институцијама. Такође,

психолошка одбрана подразумева дезинформисање и обмањивање непријатеља, изналажење његових слабости и њихово коришћење за постизање сопствених циљева и сузбијање инфилтрације и субверзије. То захтева добро познавање доктрине, стратегије, снага, средстава и поступака у вођењу информационих и медијских операција непријатеља, наше успешно предупређење и парирање, као и изградњу сопствене стратегије психолошке одбране и информативно-пропагандног деловања.

Психолошка одбрана од психолошко-пропагандних и других деструктивних дејстава спољних противника и унутрашњих сецесионистичких снага које са њим тесно сарађују мора да буде добро планирана и организована у кохерентан систем, као подсистем у систему опште одбране. Тим пре што сепаратистичке снаге настоје већ у миру да гласинама, претњама, лажима и манипулацијама, обманама и изазивањем разних сукоба, као и субверзијом и тероризмом, постигну одређене психолошко-пропагандне ефекте у земљи и иностранству и да интернационализују своје антиуставне сецесионистичке захтеве. Сепаратистичке снаге примењују „масовну стратегију“, која подразумева деловање у систему и изван система и повезивање с иностраним чиниоцима и њиховим субверзивним и другим подривачким активностима. Циљеви и задаци психолошке одбране остварују се посредством аудитивних, визуелних и аудиовизуелних средстава, односно усменом и писаном речју, преко скупова и организованих акција, радија и телевизије, штампе и публикација, филма, слике и музике, и дипломатским и другим средствима и поступцима. При томе, значајни су разни акциони облици и поступци, као демонстрације и саботаже против непријатеља на привремено заузетој територији, бојкот и опструкција, спречавање сарадње и колаборације, предузимање мера безбедности и заштите, и друго.

Успешна припрема и функционисање психолошке одбране претпостављају успостављање заједничке и ефикасне радио-дифузне и ТВ-мреже и јединствене програмске шеме. Неопходна је и планска припрема, производња и дистрибуција докумената, података и информација, магнетофонских и видео-снимака, филмова и других материјала. Мере и поступци у оквиру психолошке одбране морају да буду усклађени с борбеним дејствима Војске и активностима државних органа и служби. Ради успешне припреме за функционисање психолошке одбране на стратегијском нивоу морао би да се изради план психолошке одбране, односно план психолошких и информативно-пропагандних активности, који би био саставни део одговарајућих планова стратегијских дејстава. За израду и реализацију таквих планова ангажују се одговарајући државни и војни органи, службе и други субјекти. При томе, посебно треба разрадити мере и активности усмерене према борцима и становништву пријатељских и савезничких земаља, међународним организацијама и институцијама и сопственој јавности, а посебно против непријатеља.

У стратегији психолошке одбране већу пажњу ваља посветити програмској и садржајној припремљености, материјалном опремању и техничко-технолошкој унификацији и стандардизацији, уредном снабдевању потребним средствима, кадровском оспособљавању и припремама за појачано деловање у условима кризе, ванредног стања, непосредне ратне опасности и рата. Све би то допринело ефикасности, економичности, непрекидности и ефективности психолошке одбране и одбране у целини.

Закључак

Опстанак и развој сваке државе и друштвене заједнице захтевају ефикасну одбрану и унутрашњу стабилност, а таква одбрана претпоставља мудру и оптималну стратегију и одговарајуће снаге и средства, као и чврсту вољу и решеност да се они употребе. Стратегијска доктрина одбране треба да овлада свешћу и понашањем оружаних снага, државног апарата и становништва и да постане њихова материјална снага. Тим пре што савремени рат није само борба оружаних снага и материјала, већ првенствено сукоб стратешких идеја, концепција и доктрина којима се оружане снаге и укупан ратни потенцијал активирају и употребљавају за постизање ратних циљева.

Стратегију одбране сваке земље одређују бројни и разноврсни спољни и унутрашњи чиниоци, а пре свега државни и национални интереси и циљеви у домену одбране и безбедности, међународне прилике, геополитички и стратешки положај и облици угрожавања земље и њене економске могућности и расположиви људски потенцијал, државна политика одбране, однос снага, и друго. Стратегија одбране треба да буде реалистична, ефикасна, развојна и иновативна, применљива и остварива, и усклађена с расположивим снагама и средствима и укупним ресурсима и могућностима за њихово активирање и ангажовање у сваком конкретном ратном случају. Ради решавања сваког конкретног рата или оружаног конфликта у своју корист, уз минималне жртве и трошкове, разрађују се и примењују оперативне стратегије и промишљени планови у неколико варијаната, које морају бити засноване на чврстим основама и стварним, а не замишљеним снагама и средствима.

Ефикасна и ефективна примена стратегије националне одбране захтева одговарајућа финансијска и друга средства и ресурсе, борбено спремне и поуздане оружане снаге, консензус виталних државних и националних интереса и циљева, подршку народа и државног апарата, јединство вођства и чврсту вољу и решеност да се бране отаџбина и слобода, као и стално јачање свеукупне снаге и моћи. Томе доприносе економска, политичка и укупна друштвена стабилност, слога и јединство народа и ефикасна дипломатија и спољна и унутрашња политика. Али, депопулација, због кризе рађања у српском народу, проузроковане моралним, психолошких и економским разлозима, и масовног одласка

становништва у иностранство, изазива стагнацију и прети да обесмисли сваку стратегију и угрози сам опстанак српског народа и државе ако се њени узроци и последице убрзано и смишљено не отклоне.

Стратегија националне одбране СР Југославије има мирољубиви и одбрамбени карактер. Усмерена је на спречавање рата, одвраћање агресије и очување мира и безбедности, на поуздану одбрану и заштиту народа и државе од свих облика угрожавања споља, изнутра или комбиновано. Као мирољубива земља, СР Југославија треба да избегне сваки рат, осим ако буде нападнута или на други начин принуђена да води рат са јасним политичким и војним циљевима и мирнодопским добицима. Има смисла да води рат само ако јој буде наметнут, и то у свом националном и државном интересу, али не и у интересу страних држава и њихових војних савеза и коалиција. Веће ратне сукобе високог и средњег интензитета (светски, европски, међуконтинентални, регионални, локални) неопходно је да избегне кад год је то могуће. Уз примену стратегије потпуне мобилизације и готовости за одбрану и минимизирање жртава, материјалних трошкова и уступака, треба да сачека коначан исход рата или оружаног конфликта и убере или постигне оптималне резултате и добитке у измењеној констелацији односа снага, уз прилагођавање новонасталим околностима. Неопходно је превазићи илузије и заблуде о природним и вечним савезницима и пријатељима, и убудуће се увек руководити сопственим интересима и укупном снагом, уз мудро коришћење погодних прилика за остварење својих циљева.

Управљање и руковођење пословима, средствима и ресурсима одбране и стратегијско командовање Војском ради остваривања стратегије одбране обављају се на основу Устава и савезних закона, других прописа и општих аката надлежних државних органа. Организују се и функционишу на принципима јединства, ефикасности, оперативности, еластичности, непрекидности и сигурности, тако да прелазак на рад у ванредном стању, непосредној ратној опасности и рату не захтева структурне, организацијске и друге промене. Управљање и руковођење остварују се процесним функцијама: планирањем, организовањем, одлучивањем, извршавањем, координацијом и контролом. Планирање одбране треба да буде реално и научно засновано, истовремено и непрекидно, и усклађено с другим врстама планирања, а улагања у одбрану треба да имају и развојну функцију.

Литература:

1. *Устав Савезне Републике Југославије*, „Службени лист СРЈ“, 1/92, Београд.
2. *Закон о одбрани*, „Службени лист СРЈ“, 67/93, Београд.
3. *Закон о Војсци Југославије*, „Службени лист СРЈ“, 67/93, Београд.
4. *Закон о ваздушној пловидби*, „Службени лист СФРЈ“, 33/74, Београд.

5. Закон о имовини СР Југославије, „Службени лист СРЈ“, бр. 41/93, Београд.
6. Закон о финансирању СР Југославије, „Службени лист СРЈ“, бр. 53/92, Београд.
7. Декларација нове Југославије, „Међународна политика“, 1004/92, Београд.
8. Париска повеља о новој Европи, „Међународна политика“, 976/90, Београд.
9. Стеван Ђорђевић и други, *Грађа међународног јавног права*, књига I–III, „Дневник“, Нови Сад, 1988/89.
10. НАТО и Партнерство за мир, „Међународна политика“, Правни факултет, Факултет политичких наука, Институт за међународну политику и привреду, Центар за стратегијске студије, Београд, 1996.
11. Уговор о Европској унији од Рима до Мастрихта, „Међународна политика“, Правни факултет, Институт економских наука, Европски покрет у Србији, Београд, 1995.
12. Ричард Е. Симпкин, *Надметање у брзини маневра*, О рату у 21. веку, ВИНЦ, Београд, 1991.
13. Лоренс Ц. Вејл, *Цивилна одбрана*, ВИНЦ, Београд, 1991.
14. Миланко Зорић, *Међународни војно-политички односи, нови светски поредак и положај СР Југославије*, студија у зборнику радова *Нови светски поредак и политика одбране СР Југославије*, Управа за стратегијске студије и политику одбране, Београд, 1993.
15. Александар А. Свечин, *Стратегија*, ВИЗ „Војно дело“, Београд, 1956.
16. Михаил Н. Тухачевски, *Изабрана дела*, том 1–2, ВИЗ, Београд, 1985.
17. Живојин Р. Мишић, *Стратегија*, ВИНЦ, Београд, 1993.
18. *Conference of Security and Cooperation in Europe Final Act*, Helsinki, 1975.
19. *Livre Blanc sur la Défense*, Paris, 1994.
20. *The Serbian Question in The Balkans*, University of Belgrade, Faculty of Geography, 1995.
21. „Strategic Review“, Fall 1991, No. 4, United States Strategic Institute, Washington, D.C., 1991.
22. „The Military Balance“, 1995–1996, The International Institute for Strategic Studies, London, October 1995.
23. William J. Perry, *Annual Report to the President and the Congress*, Washington, D.S., February 1995.